

REVOLUȚIA DIN DECEMBRIE '89 PRIN „OCHII” REVISTEI „MITROPOLIA ARDEALULUI” DE LA SIBIU (I)

SILVIU – CONSTANTIN NEDELCU

Biblioteca Academiei Române

silviu.constantin.nedelcu@biblacad.ro

Title: “December '89 Revolution through "eyes" of the journal „Mitropolia Ardealului” from Sibiu” (I)

Abstract: This study deals with the way in which the Revolution of December 1989 was recorded in the pages of the journal "Mitropolia Ardealului", the official magazine of the Archdiocese of Sibiu, the Archdiocese of Vad, Cluj and Feleac, the Diocese of Alba Iulia and the Diocese of Oradea. Antonie Plămădeală, Metropolitan of Ardeal, was the first romanian hierarch who denounced the communist regime and also acknowledged that it had a double language. We analyzed the evolution of the religious discourse during the period December 1989 - December 1990, from the texts published in “Mitropolia Ardealului”.

Keywords: *Romanian Orthodox Church; ecclesiastical journalism; communism; Romanian Revolution from December 1989; Mitropolia Ardealului; Antonie Plămădeală;*

Introducere

Revoluția română din Decembrie 1989 reprezintă încă un subiect de mare actualitate pentru cercetarea istorică contemporană. Aspecte mai puțin cunoscute ale acestui eveniment, care a avut un impact major în schimbarea social-politică a României, sunt consemnate în ziarele și revistele care zac prăfuite în colecțiile unor biblioteci precum Biblioteca Națională a României, Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” din București, Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” din Cluj, Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” din Iași ș.a.

Presa românească a reprezentat dintotdeauna un vector de putere în societate care a influențat „masele populare” și s-a constituit din instrument de propagandă ideologică, în timpul regimului comunist, până la portavoce a poporului obidit care și-a dorit eliberarea și descătușarea de sub lanțurile dictaturii comuniste, cu preț de sânge, în timpul Revoluției din Decembrie 1989.

În timpul Revoluției au apărut pe tot cuprinsul țării mai multe ziare și reviste noi; altele care fuseseră desființate în chip samavolnic de către regimul comunist în perioada anilor 1944-1948 au reapărut în decembrie 1989 sau din ianuarie 1990, alte publicații periodice s-au metamorfozat din comuniste în anticomuniste¹ iar altele și-au continuat apariția, ca și mai înainte, cu renunțarea la „balastul”

¹ De exemplu: *Scântea tineretului* s-a transformat în *Tineretul liber*; *Scântea* în *Adevărul*, *Apărarea patriei* în *Armata poporului*, *Agricultura socialistă* în *Satul românesc* etc.

ideologic comunist impus de cenzura redacției sau a Consiliului Culturii și Educației Socialiste, precum și alte instituții care au preluat prerogativele *Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor*². Acest moment de tranziție este unul deosebit de interesant pentru presa românească și poate fi observată evoluția acesteia în devenirea sa democratică și pro-europeană.

În cercetarea de față ne-am oprit atenția asupra presei religioase, mai precis asupra unei reviste editate de Mitropolia Ardealului, care își continuă apariția până în prezent, și anume: *Mitropolia Ardealului. Revista oficială a Arhiepiscopiei Sibiului, Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, Episcopiei Alba Iuliei, și Episcopiei Oradiei*. Acest periodic editat la Sibiu de Mitropolia Ardealului se încadrează în ultima categorie menționată, aceea a revistelor care și-au continuat apariția în mod nestingherit însă cu renunțarea la imixtiunile cu caracter ideologic comunist.

În ceea ce privește analizarea presei religioase din România, în mod special a celei ortodoxe, există mai mulți autori care s-au ocupat de-a lungul timpului în diferite articole, studii și cărți, dintre care îi amintim pe următorii: Conf. univ. dr. Lucian Grozea³, Pr. prof. dr. Alexandru Stănciulescu-Bârda⁴, Pr. prof. univ. dr. Florin Dobrei⁵, Valeria-Gemma Moraru⁶, Mioara Popescu și Roza Tumbăr⁷,

² Această instituție care a reprezentat cenzura oficială de stat a fost înființată în anul 1949 și desființată în 1977. atribuțiile sale, precum și o bună parte din personal, au fost preluate de către alte instituții precum Agerpres, redacțiile editurilor, Consiliul Culturii și Educației Socialiste etc. Mai multe informații cu privire la acest subiect se regăsesc în lucrări ale unor autori precum Marian Petcu, Liliana Corobca, Beata Menesi, Daniel Ionică ș.a.

³ Mergând pe urmele altui mare sibian, Onisifor Ghibu, Lucian Grozea a publicat în 2010 un curs universitar pentru studenții de la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. Este vorba despre următoarea lucrare: Grozea, Lucian, *Istoria presei religioase din România (istoric, evoluție, tendințe). Manual pentru uzul studenților la forma de învățământ la distanță*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2010, 137 p.

⁴ Acesta a publicat mai multe bibliografii de specialitate, dintre care menționăm următoarele: 1) Stănciulescu-Bârda, Alexandru; Stănciulescu-Bârda, Cristian, *Bibliografia revistei „Biserica Ortodoxă Română”* (1874-2004), Vol. I, Bârda, Editura Cuget Românesc, 2000, 391 p.; 2) Stănciulescu-Bârda, Alexandru; Stănciulescu-Bârda, Cristian, *Bibliografia revistei „Biserica Ortodoxă Română”* (1874-2004), Vol. II, Bârda, Editura Cuget Românesc, 2007, 693 p.; 3) Stănciulescu-Bârda, Alexandru; Stănciulescu-Bârda, Cristian, *Bibliografia revistei „Biserica Ortodoxă Română”* (1874-2004), Vol. III, Bârda, Editura Cuget Românesc, 2008, 927 p.; 4) Stănciulescu-Bârda, Alexandru; Stănciulescu-Bârda, Cristian, *Bibliografia revistei „Ortodoxia”* (1949-2008), Bârda, Editura Cuget Românesc, 2011, 555 p.; 5) Stănciulescu-Bârda, Alexandru; Stănciulescu-Bârda, Cristian, *Bibliografia revistei „Studii Teologice”* (1929-2008), Bârda, Editura Cuget Românesc, 2010, 806 p.

⁵ Dobrei, Florin, *Revista teologică „Altarul (Mitropolia) Banatului”* (1944-1947;1951-2011). *Repere monografice*, Cluj-Napoca, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Timișoara, Editura Învierea a Mitropoliei Banatului, 2013, 719 p.

⁶ Moraru, Valeria-Gemma, *Revista Teologică organ pentru știința și viața bisericească (1907-1916; 1921-1947). Indice bibliografic*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2010, 380 p.

⁷ Popescu, Mioara; Tumbăr, Roza, *Mitropolia Olteniei. Indice bibliografic 1948-1998*, Craiova, Editura Universitaria, 2003, 722 p.

Bogdan Moșneagu și Laurențiu Ursu⁸, Pr. dr. Alexandru-Armand Munteanu⁹, Diac. dr. Alexandru Briciu¹⁰, dr. Silviu – Constantin Nedelcu¹¹ ș.a.

În anul 2017 a apărut un volum coordonat de Prof. univ. dr. Ilie Rad și Carmen Țăgșorean, ce a cuprins lucrările prezentate în cadrul *Congresului Congresul Național de Istorie a Presei*, ediția a X-a, cu tema *Tradiții ale presei religioase din România*, eveniment organizat de Asociația Română de Istorie a Presei în colaborare cu Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului și Eparhia Greco-Catolică de Cluj-Gherla¹².

Subiectul ales pentru cercetarea de față nu este unul nou deoarece ne-am mai oprit asupra lui și în urmă cu 5 ani, când am publicat două studii în acest sens¹³.

Cât privește revista *Mitropolia Ardealului* trebuie precizat faptul că aceasta continuă publicația *Revista Teologică*, care a apărut la Sibiu între anii 1907-1916 și 1921-1947¹⁴. După desființarea ei de comuniști, în anul 1947, a fost reînființată sub denumirea de *Mitropolia Ardealului* în anul 1956¹⁵ și continuă până

⁸ Moșneagu, Bogdan; Ursu, Laurențiu, *Bibliografia revistei „Mitropolia Moldovei și Sucevei” 1948-1989*, Iași, Editura Juminea, 2009, 311 p.

⁹ Munteanu, Alexandru-Armand, *Ghid bibliografic pe teme și probleme din publicațiile revistei mitropolitane Glasul Bisericii (1973-2002)*, București, Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștilor, 2004, 267 p.

¹⁰ Briciu, Alexandru, „Niciodată online-ul nu va substitui cartea”, *Ziarul Lumina*, 04 aprilie 2016, disponibil online: <http://ziarulumina.ro/niciodata-online-ul-nu-va-substitui-cartea-110906.html>, site accesat: 30.10.2020.

¹¹ Nedelcu, Silviu – Constantin, *Cenzurarea presei ortodoxe în comunism*, București, Editura Eikon, 278 p. Reținem, în ordine cronologică, și următoarele studii: 1) Nedelcu, Silviu – Constantin, „Presa bisericească ortodoxă între anii 1945-1989: un mijloc de rezistență al Bisericii Ortodoxe Române împotriva regimului totalitar comunist”, *Analele Universității din Craiova. Seria Comunicare. Media*, anul III (2013), nr. 1-2, p. 93-213; 2) Nedelcu, Silviu – Constantin, „Presa bisericească ortodoxă în timpul regimului comunist. Studiu de caz: revista «Glasul Bisericii» (1945-1989)”, David, Ioan (coord.); Milivoievici, Viviana (coord.), *Tradiții ale presei științifice. Lucrările prezentate la Congresul Internațional de Istorie a Presei, Ediția a IX-a, Timișoara, 2016*, București, Editura Academiei Române, Timișoara, David Press Print, 2017, p. 279-294; 3) Nedelcu, Silviu – Constantin, „Presa bisericească ortodoxă – între libertatea de exprimare și cenzura comunistă”, *Glasul Bisericii*, anul LXXVI (2017), nr. 7-12, p. 127-183.

¹² Țăgșorean, Carmen (coord.); Rad, Ilie (coord.), *Tradiții ale presei religioase din România*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2017, 784 p. În acest volum se regăsesc peste 50 de studii ce tratează presa religioasă.

¹³ Este vorba despre următoarele texte: 1) Nedelcu, Silviu – Constantin, „Revoluția din 1989 și căderea regimului comunist în paginile presei bisericești ortodoxe între anii 1989-1990”, *Glasul Bisericii*, anul LXXIV (2015), nr. 1-6, p. 157-179; 2) Nedelcu, Silviu – Constantin, „Politica Bisericii Ortodoxe Române față de căderea regimului comunist la Revoluția din '89”, *Romanian Review of Young Researchers*, nr. 2, 2015, p. 20-28.

¹⁴ O lucrare de referință ce are ca subiect Revista Teologică este cea apărută sub semnătura lui Valeria-Gemma Moraru, respectiv *Revista Teologică organ pentru știința și viața bisericească (1907-1916; 1921-1947). Indice bibliografic*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2010, 380 p.

¹⁵ <https://www.revistateologica.ro/history/>, site accesat: 30.10.2020.

în prezent¹⁶. Ne-am oprit atenția asupra textelor publicate în revista *Mitropolia Ardealului* din nr. 6 / noiembrie-decembrie 1989, respectiv în nr. 1-6 / ianuarie-decembrie 1990, care au adus în discuție și au tratat problema Revoluției din Decembrie 1989.

Astfel, am împărțit studiul de față în: 1) Nr. 6 / noiembrie-decembrie 1989 – primul număr „liber” al revistei *Mitropolia Ardealului*; 2) Pastoralele chiriarhale date cu ocazia Praznicului Nașterii Domnului – 1989.

Nr. 6 / noiembrie-decembrie 1989 – primul număr „liber” al revistei *Mitropolia Ardealului*

Numărul 6, pe lunile noiembrie-decembrie 1989, fiind tipărit chiar în timpul evenimentelor Revoluției, conține câteva articole la rubrica *Moment crucial în viața poporului român* și anume: 1) *Libertate, democrație, demnitate. Mesajul Bisericii Ortodoxe Române* – p. 3; 2) *Sărbătoarea Învierii Neamului* – p. 4-5; 3) *22 Decembrie 1989, piatră de hotar în istoria poporului român* – p. 6-8.

Astfel, primul text „anticomunist” se intitulează *Libertate, democrație, demnitate (Mesajul Bisericii Ortodoxe Române)* și a apărut sub semnătura Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române¹⁷. Articolul a fost preluat integral din *Vestitorul Ortodoxiei Românești*, unde a apărut cu titlul *Mesajul de adeziune al Bisericii Ortodoxe Române*¹⁸.

Cel de-al doilea articol, scris de Mitropolitul Antonie Plămădeală al Ardealului reprezintă, după cum spuneam într-un studiu anterior, „o spovedanie publică a autorului sau, mai degrabă, poate fi considerat un strigăt de disperare al unui om care, după zeci de ani, și-a redobândit glasul”¹⁹. Acesta este primul ierarh din Sinodul Bisericii Ortodoxe Române care a recunoscut public „că s-a dedublat, denunțând astfel ororile sistemului comunist care i-au afectat propria persoană”²⁰. Nu vom mai insista aici asupra acestui text deoarece ne-am ocupat anterior de el²¹.

¹⁶ Începând cu nr. 1 / ianuarie-februarie din anul 1991 revista a apărut într-o serie nouă și sub un nou titlu, respectiv *Revista Teologică*. Subtitlul care apare pe coperta 2 este *Organ pentru știința și pentru viața bisericească întemeiat în 1907*, iar pe pagina 1 este *Revista oficială a Mitropoliei Ardealului* cf. https://www.revistateologica.ro/wp-content/uploads/RT_I_Nr_1.pdf, site accesat: 30.10.2020. În data de 12 octombrie 2020 s-a întrunit Sinodul Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului, la Deva, unde s-a hotărât „reactivarea publicației *Mitropolia Ardealului* ca revistă oficială a Mitropoliei ardelenene” cf. <https://basilica.ro/ce-s-a-discutat-la-sedinta-de-lucru-a-sinodului-mitropolitan-al-mitropoliei-ardealului/>, site accesat: 30.10.2020.

¹⁷ Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, „Libertate, democrație, demnitate. Mesajul Bisericii Ortodoxe Române”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXIV (1989), nr. 6, p. 3.

¹⁸ Membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, „Mesajul de adeziune al Bisericii Ortodoxe Române”, *Vestitorul Ortodoxiei Românești*, anul I (1989), nr. 1, p. 1.

¹⁹ Nedelcu, Silviu – Constantin, „Revoluția din 1989 și căderea regimului comunist în paginile presei bisericești ortodoxe între anii 1989-1990”, *Glasul Bisericii*, anul LXXIV (2015), nr. 1-6, p. 167.

²⁰ *Ibidem*, p. 168.

²¹ *Ibidem*, p. 168.

Al treilea articol, intitulat *22 Decembrie 1989, piatră de hotar în istoria poporului român*, a apărut sub semnătura Redacției²². Credem că articolul îi aparține redactorului responsabil, respectiv Pr. prof. dr. Ioan I. Ică.

Autorul își începe textul dând ca exemplu sonetul 66 de Shakespeare, care a fost publicat în *Îndrumătorul bisericesc, misionar și patriotic* din 1987 de la Sibiu²³, despre ale cărui versuri spune că „nu știm cum au scăpat cenzurii”²⁴. Textul la care se face referire este următorul:

„Sînt prea scîrbit și-n tihnă voi să mor
Decît să-l văd slăvit pe ticălos,
Iar pe sărman de răsul tuturor.
Să-l văd tăgăuit pe credincios,
Pe vrednicul de cinste umilit,
Pe cel făr-de prihană pedepsit,
Și pe viteaz răpus de-o secătură
Și artele cu lacătul la gură.
Să văd prostia doctor la deștepti
Și strîmbul dînd poruncă celor drepti”²⁵.

În *Îndrumătorul bisericesc* acest sonet poartă titlul de Testament și se face precizarea următoare: „reproducere din rev. România literară, nr. 17 din 24 aprilie 1986, p. 20”²⁶. Putem spune că a existat un motiv pentru care textul „a trecut” totuși de cenzură, deoarece acesta fusese publicat cu un an înainte în revista *România Literară*.

Revenind la textul nostru, autorul afirmă că

„Versurile de mai sus exprimau, precum se vede, excepțional de bine stările de lucruri din ultimele patru decenii de la noi din țară. De aceea apreciem că nu exagerăm, când afirmăm că simțeam cum revoluția plutea aproape palpabil în jurul nostru. Lipsurile de tot felul, disprețul față de om, pervertirea grosolană a valorilor, otrăvirea sufletelor omenești, inechitățile de pe toate planurile, zeificarea «celui mai...» ș.a. ajunseseră parcă la culme”²⁷.

²² Comitetul de redacție era compus din următorii: Președinte: Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului; Vicepreședinți: Î. P. S. Dr. h. c. Teofil Herineanu, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, P. S. Emilian Birdaș, Episcopul Alba Iuliei, P. S. Dr. Vasile Coman, Episcopul Oradiei; Membri: P. S. Iustinian Maramureșeanul, Episcop-vicar, Cluj-Napoca, P. Cuv. arhim. Dionisie Dan, vicar administrativ, Sibiu, P. C. arhid. Gheorghe Papuc, consilier cultural, Sibiu, P. C. pr. Petru Pleșa, consilier eparhial, Alba Iulia, P. C. pr. Octavian D. Rusu, inspector eparhial, Oradea; Redactor responsabil: P. C. pr. prof. Dr. Ioan I. Ică.

²³ *Îndrumătorul bisericesc, misionar și patriotic* de la Sibiu, pe anul 1987, a fost digitizat integral și poate fi consultat aici: <https://drive.google.com/file/d/17VDuOGHhdZKBJ-DaR1ODALG12GY2m49c/view>, site accesat: 03.11.2020.

²⁴ Ică, Ioan I., „22 Decembrie 1989, piatră de hotar în istoria poporului român”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXIV (1989), nr. 6, p. 6.

²⁵ *Ibidem*, p. 6

²⁶ Shakespeare, W., „Testament”, *Îndrumătorul bisericesc, misionar și patriotic pe anul de la Hristos 1987*, anul 135 (1987), p. 51.

²⁷ Ică, Ioan I., „22 Decembrie 1989, piatră de hotar în istoria poporului român”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXIV (1989), nr. 6, p. 6.

Acesta continuă pe același ton și spune că „nu știm cum va vorbi istoria, dar ceea ce s-a întâmplat la noi în țară în zilele de 16-22 Decembrie 1989 apreciem că este un unicat în lume, iar pentru poporul român cu adevărat o piatră de hotar”²⁸.

Face apoi o mărturisire personală, destul de emoționantă, cu privire la evenimentele respective:

„Eram în stradă în 22 Decembrie când, pe la orele 13-14, au început să se deschidă ferestrele caselor și oameni de toate vârstele, care se pare că urmăreau radioul și televizorul, au început să strige, ca ieșiți din minți: «A fugit tiranul!», «a fugit tiranul!», «sîntem liberi!». Am intrat în biserica Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil de pe strada Ștefan cel Mare din Sibiu, care îmi era în cale și care-mi era deschisă, și am plîns, am plîns cum poate n-am mai plîns decît în copilărie și la moartea părinților mei”²⁹.

Autorul, vorbește despre jertfele umane din acele zile, majoritatea fiind tineri, pe care îi numește eroi și martiri³⁰, asemenea multor preoți și teologi care au scris despre cei care au murit la Revoluție. Apoi spune despre solidaritatea clerului sibian cu cei răniți în timpul revoluției: „imediat după ce primii răniți au început să fie duși la spitale, preoți și diaconi de la Centrul mitropolitan și de la catedrală, profesori și studenți de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu s-au prezentat la spitale pentru a dona sânge”³¹.

El continuă descriind ce s-a întâmplat în zilele următoare și de Praznicul Nașterii Domnului:

„deși orașul era într-un fel de stare de război, împușcăturile auzindu-se în tot orașul, în catedrala mitropolitană din Sibiu s-a săvîrșit Sf. Liturghie arhierească, cu pomenirea eroilor cazuți și care continuau să cadă. La preceasna Î. P. S. Mitropolit Antonie, pe lînga Pastorală de Crăciun, a făcut o largă prezentare a sensului evenimentelor pe care le trăim, exprimînd profunda noastră recunoștință și cinstire a memoriei celor cazuți în Revoluție”³².

Mai departe sunt prezentate toate demersurile de ajutorare a celor răniți și a familiilor acelorora de către diferite parohii și de către Mitropolitul Antonie.

În încheiere amintește un cuvânt al doctorului Vasile Voiculescu, scriitor și poet interzis de cenzură în perioada regimului comunist, și anume: „«revoluția cea mare» [...] revoluția din noi înșine, lupta de curățire și înnoire a ființei noastre lăuntrice, lupta împotriva păcatului”³³.

La o primă lectură putem spune că textul a fost scris spontan, fără nicio pregătire prealabilă. Excepție face enumerarea parohiilor care au contribuit la ajutorarea familiilor celor răniți. În rest, putem afirma că textul este unul „sufletesc”, scris mai degrabă cu inima unui om descătușat, la rîndu-i, de povara apăsătoare a autocenzurii impuse de regimul comunist.

²⁸ *Ibidem*, p. 6.

²⁹ *Ibidem*, p. 6.

³⁰ *Ibidem*, p. 7.

³¹ *Ibidem*, p. 7.

³² *Ibidem*, p. 7.

³³ *Ibidem*, p. 8.

Acest text, la fel ca celelalte două, va deschide șirul de articole și studii libere, asta abia din ianuarie 1990.

Pastoralele chiriarhale date cu ocazia Praznicului Nașterii Domnului – 1989

În afară de articolele menționate mai sus reținem și cele patru pastorale cu ocazia Nașterii Domnului date de Mitropolitul Antonie Plămădeală al Ardealului, Arhiepiscopul Teofil Herineanu al Vadului, Feleacului și Clujului, Episcopul Emilian Birdaș de Alba Iulia și Episcopul Vasile Coman al Oradiei, pe care le vom analiza ulterior.

Trei dintre cele patru pastorale arhieresti au rămas „neschimbate” de trecerea timpului (sic!). La o analiză mai atentă a lor vedem că acestea nu fuseseră modificate după momentul Revoluției și au fost publicate înainte de 22 decembrie. Acest lucru se poate deduce foarte limpede din textul lor unde se regăsesc infiltrate idei specifice ideologiei comuniste precum tema păcii, dezarmarea, teama unui război mondial ș.a., unde vom da câteva exemple:

- „Peste câteva zile vom întâmpina cu toții Noul An 1990. Să rugăm pe bunul Dumnezeu ca, în anul care vine, să ne facă parte de noi împliniri în tot ceea ce vom întreprinde cu brațele și cu mințile noastre. Să reverse peste noi și peste întreaga lume harurile păcii și ale bunei înțelegeri. Vă fac de pe acum tuturor bune urări de sănătate și de spor în toate, spre binele familiilor dumneavoastră, spre îmbelșugarea și buna stare a gospodăriilor dumneavoastră, și spre sporul și prosperarea generală a Patriei noastre”³⁴;
- „Este datoria noastră, de fii credincioși ai Bisericii noastre stramoșești și de cetățeni loiali ai unei țări care de-a lungul istoriei ei zbuciumate, și-a manifestat plinar vocația de făuritoare a pacii, să ne angajăm cu toată responsabilitatea în angrenajul forțelor militante pentru întemeierea și asigurarea unei păci trainice, neamenințată de spectrul unei conflagrații mondiale. Ideea de pace și prietenie este scumpă adevăraților creștini și ea a intrat adânc în inima și conștiința poporului român. Bucurându-ne de pace, să urmărim îndemnurile înaltei ocîrmuirii a țării de a contribui prin fapte de muncă la înflorirea patriei, la bunăstarea și fericirea poporului nostru. Să slujim cu credință și devotament interesele țării în orice împrejurare, să fim fii de nădejde ai Patriei noastre dragi”³⁵;
- „Pătrunși de simțul răspunderii pe care fiecare dintre noi trebuie să îl avem înaintea lui Dumnezeu și al oamenilor³⁶, suntem chemați să fim împlinitori ai mesajului de pace al Evangheliei lui Hristos, să contribuim fiecare, după puterea noastră, la împăcarea cu Dumnezeu și a noastră întreolaltă. În același timp, însă, nu trebuie să fim străini la tot efortul ce se

³⁴ † Antonie, Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit al Ardealului, „Pastorală la Nașterea Domnului, 1989”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXIV (1989), nr. 6, p. 12.

³⁵ † Teofil, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, „Pastorală la Nașterea Domnului, 1989”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXIV (1989), nr. 6, p. 16-17.

³⁶ În text apare scris a oamenilor (sic!).

depune astăzi pentru pacea lumii, pentru înfrățirea între popoare, pentru așezarea lumii pe temelii de buna conviețuire, de dreptate și echitate, urmînd pildei lui Iisus Hristos, care a spus: «Eu, în mijlocul vostru, sînt ca unul ce slujește» (Luca 22, 27) [...] Adăugați la rugăciunea zilnică pentru binele și pacea tuturor munca plină de dăruire pentru propășirea și înflorirea scumpei noastre patrii”³⁷.

Excepție face pastorală Episcopului Emilian Bîrdaș al Alba Iuliei care, în mod cu totul bizar, nu conține niciun cuvînt de laudă la adresa regimului comunist sau vreun pasaj cu influență ideologică³⁸. Acest lucru este foarte ciudat și ne miră foarte mult cum a putut trece de cenzura de la Departamentul Cultelor această pastorală. O fi știut ceva înainte de vreme? Cum de s-a permis această „scăpare” tocmai la el?

Ne surprinde acest lucru deoarece în urmă cu un an, mai precis în pastorală din anul 1988 cu ocazia Praznicului Nașterii Domnului, acesta scria următoarele lucruri la adresa regimului comunist: „Să ne fie îndemn spre împlinirea îndatoririlor obștești, patriotice exemplul pe care ni-l dă, spre propășirea noastră și a țării întregi, Domnul Nicolae Ceaușescu, cîrmaciul înțelept al destinului României moderne, pentru ridicarea prestigiului Țării și poporului nostru”³⁹.

În partea a doua a cercetării noastre vom analiza o serie de articole care au fost publicate în numerele 1 – 6 (ianuarie-decembrie) din anul 1990, pentru a vedea modul în care a fost receptat momentul istoric al Revoluției din Decembrie 1989.

Concluzii

Putem afirma că numărul acesta al revistei, deși a început promițător și se dorea a fi cu adevărat unul eliberat de cenzura comunistă, în realitate nu schimbase nimic în conținutul său, cu toate că în primele 8 pagini fusese înfierat regimul comunist și denunțat ca fiind unul odios și criminal. Poate fi considerată asta o scăpare? Posibil.

Acest lucru nu trebuie judecat ci doar înțeles prin prisma și vâltoarea evenimentelor ce cuprinsese pe toată lumea, inclusiv pastoralele chiriarhale din nr. 6/decembrie 1989 al revistei Mitropolia Ardealului care, dintr-o eroare umană, nu fuseseră modificate.

³⁷ † Vasile, Episcopul Oradiei, „Pastorală la Nașterea Domnului, 1989”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXIV (1989), nr. 6, p. 23, 25.

³⁸ † Emilian, Episcop al Alba Iuliei, „Pastorală la Nașterea Domnului, 1989”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXIV (1989), nr. 6, p. 18-20..

³⁹ † Emilian, Episcop al Alba Iuliei, „Pastorală la Nașterea Domnului, 1988”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXIII (1988), nr. 6, p. 10-12.

Bibliografie / Bibliography:

† Antonie, Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit al Ardealului, „Pastorală la Nașterea Domnului, 1989”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXIV (1989), nr. 6, p. 9-13.

Briciu, Alexandru, „Niciodată online-ul nu va substitui cartea”, *Ziarul Lumina*, 04 aprilie 2016, disponibil online: <http://ziarullumina.ro/niciodata-online-ul-nu-va-substitui-cartea-110906.html>, site accesat: 30.10.2020.

Dobrei, Florin, *Revista teologică „Altarul (Mitropolia) Banatului” (1944-1947; 1951-2011). Repere monografice*, Cluj-Napoca, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Timișoara, Editura Învierea a Mitropoliei Banatului, 2013, 719 p.

† Emilian, Episcop al Alba Iuliei, „Pastorală la Nașterea Domnului, 1988”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXIII (1988), nr. 6, p. 10-12.

† Emilian, Episcop al Alba Iuliei, „Pastorală la Nașterea Domnului, 1989”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXIV (1989), nr. 6, p. 18-20.

Grozea, Lucian, *Istoria presei religioase din România (istoric, evoluție, tendințe). Manual pentru uzul studenților la forma de învățământ la distanță*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2010, 137 p.

Ică, Ioan I., „22 Decembrie 1989, piatră de hotar în istoria poporului român”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXIV (1989), nr. 6, p. 6-8.

Membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, „Mesajul de azeziune al Bisericii Ortodoxe Române”, *Vestitorul Ortodoxiei Românești*, anul I (1989), nr. 1, p. 1.

Moraru, Valeria-Gemma, *Revista Teologică organ pentru știința și viața bisericească (1907-1916; 1921-1947). Indice bibliografic*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2010, 380 p.

Moșneagu, Bogdan; Ursu, Laurențiu, *Bibliografia revistei „Mitropolia Moldovei și Sucevei” 1948-1989*, Iași, Editura Junimea, 2009, 311 p.

Munteanu, Alexandru-Armand, *Ghid bibliografic pe teme și probleme din publicațiile revistei mitropolitane Glasul Bisericii (1973-2002)*, București, Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștilor, 2004, 267 p.

Nedelcu, Silviu – Constantin, *Cenzurarea presei ortodoxe în comunism*, București, Editura Eikon, 278 p.

Nedelcu, Silviu – Constantin, „Politica Bisericii Ortodoxe Române față de căderea regimului comunist la Revoluția din '89”, *Romanian Review of Young Researchers*, nr. 2, 2015, p. 20-28.

Nedelcu, Silviu – Constantin, „Presă bisericească ortodoxă în timpul regimului comunist. Studiu de caz: revista «Glasul Bisericii» (1945-1989)”, David, Ioan (coord.); Milivoievici, Viviana (coord.), *Tradiții ale presei științifice. Lucrările prezentate la Congresul Internațional de Istorie a Presei, Ediția a IX-a, Timișoara, 2016*, București, Editura Academiei Române, Timișoara, David Press Print, 2017, p. 279-294.

Nedelcu, Silviu – Constantin, „Presa bisericească ortodoxă între anii 1945-1989: un mijloc de rezistență al Bisericii Ortodoxe Române împotriva regimului totalitar comunist”, *Analele Universității din Craiova. Seria Comunicare. Media*, anul III (2013), nr. 1-2, p. 93-213.

Nedelcu, Silviu – Constantin, „Presa bisericească ortodoxă – între libertatea de exprimare și cenzura comunistă”, *Glasul Bisericii*, anul LXXVI (2017), nr. 7-12, p. 127-183.

Nedelcu, Silviu – Constantin, „Revoluția din 1989 și căderea regimului comunist în paginile presei bisericești ortodoxe între anii 1989-1990”, *Glasul Bisericii*, anul LXXIV (2015), nr. 1-6, p. 157-179.

Popescu, Mioara; Tumbăr, Roza, *Mitropolia Olteniei. Indice bibliografic 1948-1998*, Craiova, Editura Universitaria, 2003, 722 p.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, „Libertate, democrație, demnitate. Mesajul Bisericii Ortodoxe Române”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXIV (1989), nr. 6, p. 3.

Shakespeare, W., „Testament”, *Îndrumătorul bisericesc, misionar și patriotic pe anul de la Hristos 1987*, anul 135 (1987), p. 51.

Stănciulescu-Bârda, Alexandru; Stănciulescu-Bârda, Cristian, *Bibliografia revistei „Biserica Ortodoxă Română” (1874-2004)*, Vol. I, Bârda, Editura Cuget Românesc, 2000, 391 p.

Stănciulescu-Bârda, Alexandru; Stănciulescu-Bârda, Cristian, *Bibliografia revistei „Biserica Ortodoxă Română” (1874-2004)*, Vol. II, Bârda, Editura Cuget Românesc, 2007, 693 p.

Stănciulescu-Bârda, Alexandru; Stănciulescu-Bârda, Cristian, *Bibliografia revistei „Biserica Ortodoxă Română” (1874-2004)*, Vol. III, Bârda, Editura Cuget Românesc, 2008, 927 p.

Stănciulescu-Bârda, Alexandru; Stănciulescu-Bârda, Cristian, *Bibliografia revistei „Ortodoxia” (1949-2008)*, Bârda, Editura Cuget Românesc, 2011, 555 p.

Stănciulescu-Bârda, Alexandru; Stănciulescu-Bârda, Cristian, *Bibliografia revistei „Studii Teologice” (1929-2008)*, Bârda, Editura Cuget Românesc, 2010, 806 p.

Țăgșorean, Carmen (coord.); Rad, Ilie (coord.), *Tradiții ale presei religioase din România*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2017, 784 p.

† Teofil, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, „Pastorală la Nașterea Domnului, 1989”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXIV (1989), nr. 6, p. 14-17.

† Vasile, Episcopul Oradiei, „Pastorală la Nașterea Domnului, 1989”, *Mitropolia Ardealului*, anul XXXIV (1989), nr. 6, p. 21-25.

<https://basilica.ro/ce-s-a-discutat-la-sedinta-de-lucru-a-sinodului-mitropolitan-al-mitropoliei-ardealului/>, site accesat: 30.10.2020.

<https://www.revistateologica.ro/history/>, site accesat: 30.10.2020.

https://www.revistateologica.ro/wp-content/uploads/RT_I_Nr_1.pdf, site accesat: 30.10.2020.